

Blanka Doktorová

Milostné a politické pletky kolem českého trůnu

Blanka Doktorová

**Milostné a politické pletky
kolem českého trůnu**

**Tribun EU
2012**

© Blanka Doktorová

Úvod 6

Purpurový plášť královny Gertrudy pro českého krále Přemysla Otakara II. 7

Loučení s nejslavnějším rytířem	8
Královna začíná vzpomínat	9
Co přineslo či nepřineslo manželství	10
Když začal osud chystat své pasti	13
Rok, na který se nedá zapomenout	14
Z dálky se dalo jen žasnout	16
A léta běžela	17
Nečekaně královnou	19
Jedna svatba za druhou	20
Smělé plány a nebezpečné následky	23
A jak to bylo dál	25

Bezradný král Vladislav II. Jagellonský mezi třemi ženami 26

Hledá se nevěsta pro českého krále	27
Nadějná nabídka — dvanáctiletá vdova	28
Fatálně zmeškaná svatba	29
Bezradná léta krizí a kompromisů	31
Z Uher přichází hrozba i nová šance	33
V Budíně čeká na českého krále další vdova	35
Vnucený sňatek jako zlý sen	36
Deset let čekání na rozvod	38
Konečně nový začátek	40
Šťastný, ale příliš rychlý konec	42

Nešťastné pražské dobrodružství „Zimní královny“ Alžběty Stuartovny 44

Od začátku se pletla láska s politikou	44
Nejprve ještě pár klidných let	46
Události se dávají do pohybu	47
Váhavá cesta ke špatnému rozhodnutí	48
Ruku v ruce za českou korunou	50
Jedna chyba za druhou	52
Potíže s pražským fraucimorem	54
Starosti a zklamání na všech stranách	56
Čekání na zázrak	58
Nečekaně rychlý konec a kvapný útěk	60

Poslední láska císaře Leopolda II. a skoro zbytečná česká korunovace

65

Praha prožívá svoji velkou chvíli	65
Panovník spojovaný s mnoha nadějemi	67
Ani císaři není nic lidského cizí	69
Na scénu přichází hraběnka Příchovská a její rod	70
Nečekaně vydařená situace pro zálety	72
Překvapivě nevládné přijetí slavného skladatele	74
Opravdové příběhy končívají smrtí	76
Někteří pokaždé přežijí a život jde dál	78
Evropa a kněžna Zaháňská — dvě vášně knížete Metternicha	81
Božena Němcová by se možná divila	81
Vlivná vévodkyně s nevšedními předpoklady	83
Ministr, který chtěl zachránit Evropu	85
V Ratibořicích se daří politice i milostným plotkám	87
Pokračování napínavého dramatu se chystá v Praze	90
Milostná mezihra a vyhlášení války	92
V Praze se začínají dít věci	94
Drobné radosti i velké starosti	96
Život s válkou a láskou jako na houpačce	98
Blíží se konec nejúspěšnějšího roku	100
Další rok byl už jen začátkem konce	102
Poznámky	105
Literatura	107

Úvod

Když se nám něco v dějinách nelíbí, často se ptáme, kdo za to může a jak by to dopadlo, kdyby se věci staly jinak. Třeba nás napadne řada pošetilých otázek, z nichž některé byly dokonce už dříve pokládány. Vydal by se například Přemysl Otakar II. na to nešťastné Moravské pole, kdyby neměl ctižádostivou mladou ženu Kunhutu? Prý ho k tomu naváděla. A kdyby se Vladislav II. Jagellonský napotřetí neoženil s mírumilovnou Annou de Foix, neskončil by nakonec také na bojišti ve válce s císařem Maxmiliánem, místo aby s ním přátelsky smluvil svatbu svých dětí?

Také se můžeme ptát, jestli „Zimní královna“ Alžběta Stuartovna nezavinila porážku na Bílé hoře, když prý přemlouvala Fridricha Falckého, aby přijal českou korunu. Třeba by si jiný a zkušenější král poradil s císařskými vojsky lépe. A je pravda, že kněžna Zaháňská nemálo přispěla k porážce Napoleona, kterého tak upřímně nenáviděla? Kancléř Metternich prý dělal, co jí na očích viděl, aby si zasloužil její uznání.

Co třeba císař Leopold II. a jeho poslední milostná plotka v Praze. Nebyl to důvod, že shovívavé císařovně konečně došla trpělivost? Možná se za špatnou náladu pomstila právě na nevinném Mozartovi, když hněvivě odsoudila jeho korunovační operu. Zklamaný skladatel pak do tří měsíců zemřel, i když z poněkud nejasných důvodů.

Čtenář jistě nečeká, že na takové a podobné otázky existuje rozumná odpověď a v dějinách nemá smysl žádné „kdyby“. A taky se říká, že se při vládnutí nemá míchat láska s politikou. Přesto se to odjakživa děje a někdy to ani nevádí. Naopak, přes milostné plotky se dá dokonce dospět v politice občas k pozoruhodným výsledkům. Koneckonců, pokusme se nad tím trochu nevázně zamyslet při četbě následujících příběhů.

Průpovědný plášť královny Gertrudy pro českého krále Přemysla Otakara II.

Hlavní osobnosti příběhu:

Gertruda z Hohenbergu (1230 či 1235–1281), první manželka Rudolfa I. Habsburského a první habsburská královna.

Rudolf I. Habsburský (1218–1291), zakladatel habsburské dynastie, od roku 1273 římský král, velký protivník Přemysla Otakara II.

Přemysl Otakar II. (1233–1278), syn Václava I., od roku 1253 český král, zvaný též „král železný a zlatý“, zahynul v bitvě na Moravském poli.

Markéta Bábenberská (1205–1267), první manželka Přemysla Otakara II., původně vdova po synovi císaře Fridricha II., Jindřichovi, rozvedená s Přemyslem v roce 1260.

Kunhuta Haličská (1246–1285), vnučka uherského krále Bély IV., druhá manželka Přemysla Otakara II., později údajně provdaná za Záviše z Falkenštejna.

Anežka z Kuenringu (nar. asi 1236), zvaná „Palceřík“, milenka Přemysla Otakara II, matka tří Přemyslových dětí, zmizela po jeho rozvodu.

Loučení s nejslavnějším rytířem

„Král Přemysl Otakar II. byl v řadě netoliko Přemyslovcův, ale i panovníkův Českých vůbec, osoba bez odporu vysoce vynikající. Příroda obdařila jej byla dary vzácnými: nepřátelé sami svědčili, že byl postavy ušlechtilé, nepřilíš vysoký, tváře hnědé, srdnatý a moudrý, i nad obyčej věku svého výmluvný. Poněvadž duch jeho bral se směrem zvláštním a svérodým, jest nám tím více litovati, že o mládí a vychování jeho nezachovalo se zpráv nižádných.“ Tak píše o českém králi náš snad nejslavnější dějepisec František Palacký a jako muž bezesporu vzdělaný a informovaný jistě dobře věděl, o čem mluví.¹

Musel to být proto zvláštní pohled, když římská královna Gertruda z Hohenbergu přikryla svým purpurovým pláštěm nahé a zubožené tělo tohoto legendárního rytíře. Stalo se tak ve Vídni koncem září roku 1278, krátce poté, co Gertrudin manžel Rudolf I. porazil svého dlouholetého rivala na onom pověstném Moravském poli. Po bitvě si už mohl římský král dopřát trochu velkorysosti, a tak nechal tělo svého soka dopravit do Vídně, aby se mohl o Přemyslovy ostatky důstojně postarat. Koneckonců, byla to i příležitost přesvědčit se na vlastní oči, že český král je opravdu mrtev.

Pokud jde o příběh s pláštěm, prameny si poněkud protiřečí. A tak se můžeme jen dohadovat, jestli se tehdy Gertruda obětavě svlékla z vlastního pláště, nebo jí třeba Rudolf podal svůj, případně zda Přemysla nezakryl sám Rudolf. A kdo ví, jestli se vůbec slušelo, aby královna přistoupila tak blízko k zabitému králi. Byl přece docela nahý, i když to nebyla jeho vina. O všechno, co na sobě měl, přišel po své dramatické smrti na bojišti.

Ale i v této věci měl zřejmě Palacký jasno. A tak si můžeme přečíst, že mrtvola českého krále „...s velkým zármutkem přijata byvši nejprv u Škotských Benediktinův, potom u Minoritův, balšamována jest a oblečena do roucha brunátného, jež podala byla královna Římská Anna. I nechána jest po 30 nedělích na marách, ku podívání pro lid, aby každý přesvědčiti se mohl o skutečné jeho smrti.“² Zvony ale tenkrát neznelly a zádušní mše se nekonaly, protože český král byl touto dobou zrovna v papežské klatbě a tak bohužel i zemřel.

Předpokládejme tedy, že českého krále přikryla laskavá a soucitná Gertruda, jako římská královna zvaná Anna. Tato verze vypadá mnohem romantičtěji a také si snáze představíme, co všechno se jí v té chvíli mohlo honit hlavou. Ač Gertruda nejspíš Přemysla osobně nikdy nepotkala, mohla vidět jeho život jako na dlani. Byli skoro stejně staří a o Přemyslovi se už nejméně třicet let mluvilo po celé Evropě. A bylo věru o čem mluvit.

Královna začíná vzpomínat

Když zahájil Přemysl Otakar svůj první nerozumný boj s otcem Václavem I., tehdy to Gertrudu ještě nemohlo moc zajímat. Teprve patnáctiletý, ale již velmi ctižádostivý druhorozený syn českého krále se snadno nechal vtáhnout odbojnou českou šlechtou do mocenského boje. A možná ho čeští páni ani moc nemuseli přemlouvát. Vždyť jeho duch byl, jak praví Palacký, poněkud „zvláštní a svérodý“. Boj skončil, což se ostatně dalo čekat, prohrou a vězením, otcovským pokáráním a nakonec usmířením. A navíc — po smrti prvorozeného bratra Vladislava se po něm stal Přemysl moravským markrabětem.

V té době byla Gertruda teprve krátce vdaná a jako novomanželka měla docela jiné starosti. Ale o vzpouře proti králi Václavovi I. jistě musela aspoň slyšet. Český král byl příliš významnou osobností, než aby se o něm všechno hned nerozneslo, zejména pak pikantní rodinné záležitosti. Přemysl Otakar II. tehdy sice svou při prohrál, ale zato na sebe dost výrazně, i když trochu nechvalně, upozornil. Druhou šokující událostí se mělo brzy stát jeho první manželství.

Gertruda tehdy zdaleka ještě nebyla královnou, ale jen dcerou hraběte Burkharda III. z Hohenbergu. Její věno v Alsasku sice docela dobře zaokrouhlilo tehdejší habsburské državy, přesto byl Rudolf Habsburský ve srovnání s českým králem stále spíš nevýznamným hrabětem. Když na tyto začátky teď Gertruda vzpomínala, možná ji napadlo, že ona by pro Přemysla Otakara II. určitě tehdy žádnou partií nebyla, i kdyby se jí třeba líbil víc než Rudolf. Václav I. hledal pro svého syna strategicky mnohem významnější nevěstu

a manželství, které pro Přemysla nakonec vymyslel, vskutku vstoupilo do dějin.

Když si sotva devatenáctiletý Přemysl vedl v roce 1252 k oltáři skoro padesátiletou vdovu Markétu Bábenberskou, byl kdekdo v šoku a mnozí na chvíli ztratili řeč. Hned ji však znovu našli, aby mohli vzrušeně probírat, co takový sňatek bude pro České království i pro Evropu znamenat. Markéta byla dědičkou rakouského a štyrského vévodství a Přemysl tak díky ní mohl vykročit na svoji budoucí slavnou panovnickou dráhu. A co víc, také strategicky přitažlivé Uhry byly rázem z nového českého království na dosah.

Nikdo nemohl tenkrát samozřejmě vědět, jak Přemyslova bohatýrská životní jízda nakonec skončí, a že to bude žena jeho největšího nepřítele, kdo bude stát u jeho úmrtního lože a vzpomínat na minulost. Markéta Bábenberská to každopádně být nemohla. Kdyby se dožila roku 1278, bylo by jí 73 let a byla by už celých sedmnáct let rozvedená. Ve skutečnosti byla v době Přemyslova pádu jedenáct let mrtvá.

Gertruda nemohla o legendární svatbě Přemysla Otakara s Markétou Bábenberskou nevědět. Kronikáři sice praví, že se o politiku nezajímala, ale mohlo to také znamenat, že se jen manželovi do vládnutí moudře nepletla. A i kdyby se nic nedoneslo přímo k ní, musel Rudolf doma jistě s nelibostí aspoň něco utrousit. Vždyť Habsburkové pošilhávali po Rakousku a po Vídni od samého počátku.

Když se to trochu zjednoduší, chystal se Rudolf Habsburský postupovat od západu k východu a sjednocovat svá území od francouzsko-německých hranic přes dnešní Švýcarsko až do Rakouska. A pošilhával i po Uhrách. Přemysl Otakar to bral pro změnu od severu k jihu, časem až k Jaderskému moři. A Uhry měl skoro při cestě. Není divu, že si tito dva panovníci zkřížili cestu a jeden musel prohrát.

Co přineslo či nepřineslo manželství

Pokud si teď Gertruda připomněla věčné Rudolfovy cesty a výboje, musela vzpomenout i na časté stěhování z místa na místo, na své osamělé pobyty v Bruggu na Aaře, v Rheinfeldenu a na četné